

У Кіеўскім летапісе, дзе паведамлялася пра набег у 1179 г. полаўцаў пад кіраўніцтвам «бязбожнага» Канчака, ёсць такое ўпамінанне аб Лукомлі: калі рускія князі падышлі да гарадзішча Лукомля, то полаўцы «яшась бегу».

З XII ст. Лукомль — цэнтр удзельнага Лукомскага княства, адыгрываў важную ролю, прадстаўляў сабою ўмацаваны замак.

У другой палове XIII — пачатку XIV ст. Лукомль увайшоў у склад ВКЛ.

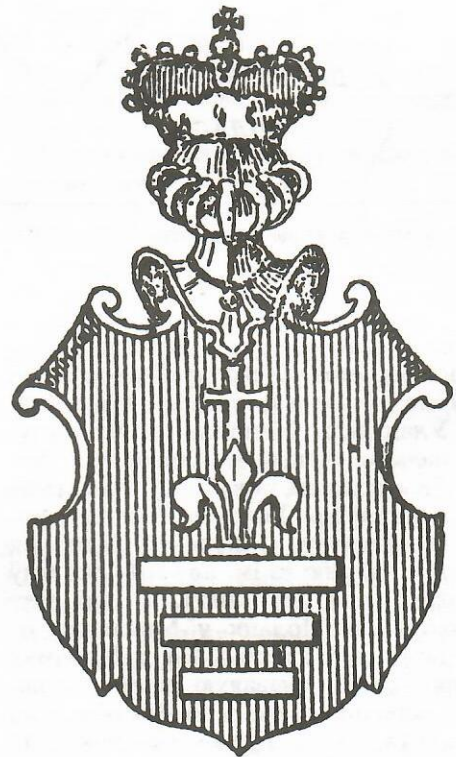
Узрастанне ролі Лукомля фіксуецца з канца XIV ст., калі ён зноў пачынае трапляць на старонкі дакументаў. У хроніцы Яна Длугаша Лукомль згадваецца ў сувязі з канфліктамі паміж Ягайлам і Андрэем Альгердавічамі.

Пасля заключэння ўніі Літвы з Польшчай супраць Ягайлы ў 1385 г. выступіў яго старэйшы брат Андрэй Полацкі. Яшчэ раней «кароль полацкі» вёў перамовы з Лівонскім ордэнам і смаленскім князем Святаславам Іванавічам, які марыў вярнуць сабе Оршу і Мсціслаў, ваяваў супраць ВКЛ. Андрэй Полацкі разам з крыжакамі захапіў Лукомль і звёў у палон 3 тыс. чалавек. Са Смаленска на дапамогу Андрэю Полацкаму выступіў Святаслаў Іванавіч. Ягайла адправіў сваіх братоў Скіргайлу і Вітаўта на падаўленне паўстання Андрэя Полацкага. У бітве на беразе р. Вехры (непадалёку ад Мсціслава) 29 красавіка 1386 г. смаленскія дружыны былі разбіты, Святаслаў Іванавіч загінуў, яго сыны Глеб і Юрый трапілі ў палон. Скіргайла і Вітаўт пачалі наступленне на Лукомль, дзе засеў са сваім войскам Андрэй Полацкі. На працягу 2 сутак Лукомль вытрымліваў аблогу войска, і толькі пасля асады і адчайнага штурма горад быў узят. Шмат немцаў загінулі ля яго сцен. Захоплены ў палон сваімі братамі, Андрэй Полацкі быў адпраўлены ў Кракаў. Ягайла закаваў яго ў кайданы і кінуў у турму Хенцынскага замка.

Лукомль адыгрываў значную ролю ў ходзе барацьбы паміж Свідрыгайлам

Альгердавічам, які праводзіў незалежную антыпольскую палітыку, і дробным старадубскім князем, фанатыкам каталіцызму Жыгімонтам Кейстугавічам у 1430-я гады. Ён быў апорным пунктам Свідрыгайлы, які неаднаразова знаходзіў у ім для сябе прытулак. Свідрыгайла выступіў супраць вялікага князя ВКЛ Вітаўта (1350—1430), а той «абапіраўся на Русь, што яму спачувала». Тады мяцежны Свідрыгайла ўцёк у Полацк, а потым у Лукомскі замак. Пасля перамогі Жыгімонта Свідрыгайла ў Лукомлі распусціў сваё войска, князёў і баяраў (якіх, напэўна, тут і збіраў) і накіраваўся ў Кіеў.

Усе гэтыя падзеі сведчаць аб тым, што дзесьці ў канцы XIV ст. Лукомль, дзе меўся моцны замак, стаў, відаць,

Першая выява герба князёў Лукомскіх